

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
N69 Ringkøbing Fjord og
Nymindestrømmen

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. N69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Søren Rask Jessen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

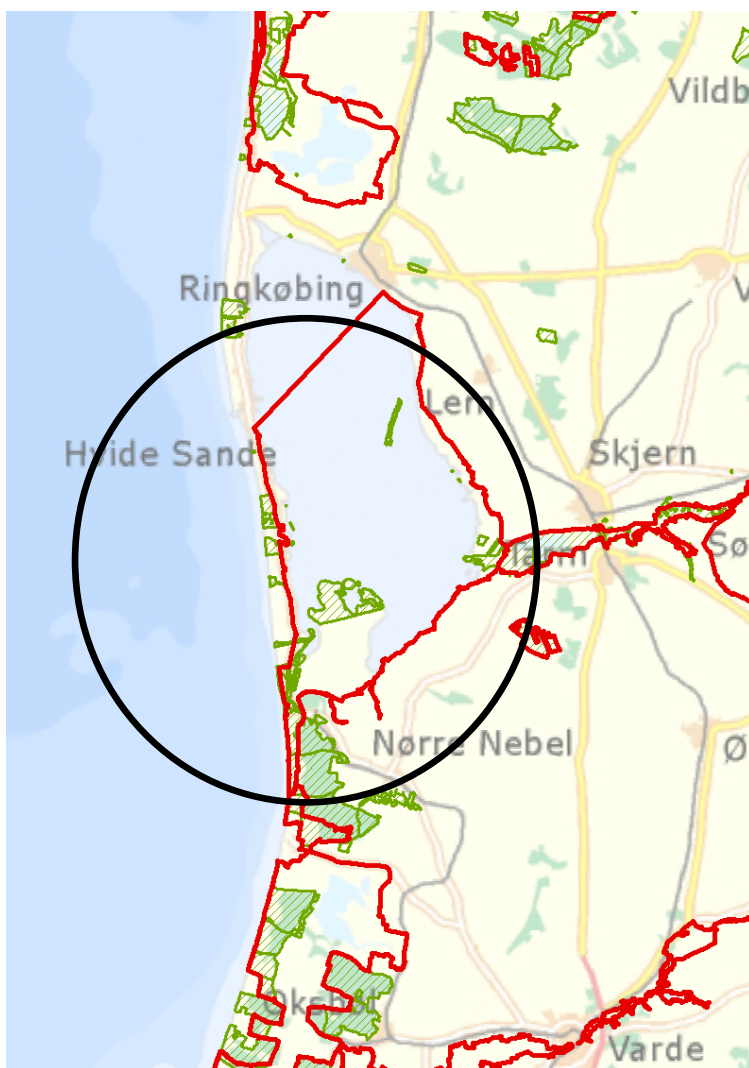
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 771 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende naturplejeark, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan udarbejdes et naturplejeark, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år. I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Området omfatter hele den sydlige del af Ringkøbing Fjord samt nærliggende landområder, herunder Tipperhalvøen, de yderste dele af Skjernåens delta samt kystnære arealer syd for Nymindegab. Områdets habitatnaturtyper er især kortlagt i den sydlige og vestlige del af området.

På og omkring Tipperhalvøen og i Skjern Enge udgør enge, vand- og vadefladerne vigtige yngle-, raste- og fouragerings områder for en lang række vandfugle, herunder bl.a. alm. ryle og brushane.

Området er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper og arters levesteder: Strandeng, hvid klit, grå/grøn klit og klithede, samt vandranke, knopsvane, sangsvane, pibesvane, mørkbuget knortegås, gravand, pibeand, spidsand, alm. ryle og brushane

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området er fordelt på arealer ved udløbet af Skjern Å, Tipperne og arealer ved Nymindestrømmen i alt ca. 771 ha

Udløbet ved Skjern Å hænger sammen med det store naturgenopretningsprojekt for Skjern Å, der blev afsluttet i 2003. I deltaet findes *rørskov og strandenge*.

Udover *strandenge* der er på udpegningsgrundlaget består Tipperne af vidstrakte *ferske enge der er gennemskåret af loer* og enkelte grøfter.

Naturstyrelsen tilrettelægger plejen efter årlige kontaktmøder med Århus Universitet, der står for overvågningen af fuglelivet. Ved hjælp af kreaturgræsning, høslæt og slåning opretholdes en kort vegetation på engene, der er optimal for ynglende og rastende vandfugle.

Tipperne er et meget vigtigt yngleområde for blandt andet brushane og alm. ryle. Desuden er Tipperne sammen med de lavvandede grunde omkring halvøen rasteplads for mange vadefugle, ænder og gæs.

Ned gennem Nymindestrømmen ligger en række lave øer, poldene, med *strandengs- og rørskovsvegetation*. På poldene har der de senere år generelt ikke været foretaget nogen vegetationspleje udover rørsær.

Nymindestrømmen, der tidligere har dannet udløbet fra Ringkøbing Fjord, har igennem århundreder flyttet sig ned langs kysten fra Nymindegab til Gammelgab og Houstrup.

Nymindestrømmen er i sin sydligste udstrækning blevet til enkelte *ferske søer*. Områderne omkring Nymindestrømmen og Gammel Gab udgøres af udbredte *klitter, klitheder og klitlavninger*.

For en mere uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

	Naturtype	Ha
1330	Strandeng	501,0
2130	Grå/grøn klit	74,5
7230	Rigkær	15,9
2120	Hvid klit	46,9
2140	Klithede	201,1
2190	Klitlavning	8,1
2160	Havtornklit	15,0
2170	Grårisklit	5,9
6230	Surt overdrev	8,8
2110	Forklit	7,2
6410	Tidvis våd eng	1,9
4010	Våd hede	8,4
I alt		894,6

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

Rørdrum (Y)	Skestork (Y)	Knopsvane (T)
Pibesvane (T)	Sangsvane (T)	Kortnæbbet gås (T)
Grågås (T)	Bramgås (T)	Mørkbuget knortegås (T)
Gravand (T)	Pibeand (T)	Krikand (T)
Spidsand (T)	Skeand (T)	Hvinand (T)
Stor skallesluger (T)	Havørn (T)	Rørhøg (Y)
Blå kærhøg (T)	Fiskeørn (T)	Vandrefalk (T)

Plettet rørvagtel (Y)	Blishøne (T)	Klyde (TY)
Pomeransfugl (T)	Hjejle (T)	Almindelig ryle (TY)
Brushane (Y)	Lille kobbersneppe (T)	Splitterne (Y)
Fjordterne (Y)	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
Havlampret (1095)	Flodlampret (1099)	Majsild (1102)
Stavsild (1103)	Laks (1106) Odder (1355)	
Vandranke (1831)		

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede især 4 typer af plejetiltag hvilket har omfattet græsning på 481 ha, slåning på 102 ha, slæt på 9 ha og rydning på 81 ha. De to overvejende hovedformål med indsatsen har været at holde en lav vegetation på Tipperne til gavn for ynglefugle og skabe dynamik til klittyperne langs Nymindestrømmen.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	75	Gennemførte indsatser (areal)	673 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	0	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0 ha	0 %

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

I den 1. plejeplansperiode har Naturstyrelsens indsats især været rettet imod klitter og klitheder på de store åbne klitter og klitheder langs Nymindestrømmen i den sydlige del af området, samt Tipperne på den nordlige del af Tipperhalvøen. Langs Nymindestrømmen har indsatsen været kendetegnet ved at kombinere især rydning og græsning i forskellig grad afhængig af de lokale forhold, især mulighederne for at etablere hegninger. Rydning og i enkelte tilfælde afbrænding er typisk blevet brugt som en grundlæggende behandling, mens græsning efter afbrænding eller rydning er blevet brugt som opfølgende pleje. Grundlæggende mener Naturstyrelsen at den første periodes indsats har været vellykket, og at der er lagt et godt grundlag for indsatsen i næste plejeperiode.

På Tipperne er der gjort en fokuseret indsats i forhold til en række fugle, herunder brushane, almindelig ryle. Den primære pleje med græsning af kreaturer samt afslåning og på enkelte slet har medført lav græsvegetation på stort set alle afgræssede arealer til fordel for jordrugende fugle.

Konkrete erfaringer

- Afgræsning i den grå klit kan være med til at gøre naturtypen mere dynamisk i form af sandflytning.
- Afgræsning ved passende intensitet kan forbedre forholdene for markfirben i form af bare sandpletter.
- Afbrænding er en god metode til at forynge og sikre klithedens dværgbuske, og med til at vitalisere hjelme og urtevegetationen i klitten.
- Afgræsning omkring klitsøer skaber en lav tæt vegetation i overgangen mellem sø og land. Det giver en bedre dynamik for fuglelivet og floraen.
- Erfaringerne med at kombinere rydning, mosaik afbrænding og afgræsning i forskellige grader er gode. Det giver mulighed for at lave forskellige og varierende lokaliteter tilpasset de konkrete forhold, og derved forbedre dynamikken for flora og fauna.
- Afgræsning, slåning og slæt har en positiv indvirkning på græssets længde og dermed også positiv indvirkning på yngleforholdene.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng i levestederne for områdets truede ynglefugle og for arealer, der benyttes af områdets rastende trækfugle, således at arealet af de samlede levesteder udvides og sammenbindes.
- Tilstanden af levestederne for klyde, splitterne, fjordterne og havterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne klithede, grå/grøn klit, havtornklit, grårisklit, tør hede og surt overdrev med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, våd hede, surt overdrev, rigkær og arten vandranke samt på ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pibeand, spidsand og pomeransfugl, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning).

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I naturplejearket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning på ca. 430 ha klitter og strandenge, slåning af ca. 360 ha strandenge og bekæmpelse af invasive arter på ca. 27 ha jf. nedenstående skema.

Endvidere er ca. 20 ha klitter og klitheder underlagt en cyklisk drift med pletvise afbrændinger med års mellemrum.

Tabel c: Plejemål for lysåbne naturtyper

	Naturtype	Plejemål	ha
2120	Hvid klit	Sikring af naturtypen	26,0
		Naturtypebevarende pleje	20,9
2140	Klithede	Sikring af naturtypen	87,1
		Naturtypebevarende pleje	82,5
2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	37,2
		Naturtypebevarende pleje	41,1
2160	Havtornklit	Sikring af naturtypen	10,4
		Naturtypebevarende pleje	4,6
2190	Klitlavning	Sikring af naturtypen	3,2
2170	Grårisklit	Sikring af naturtypen	5,7
		Naturtypebevarende pleje	0,2
1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	501,0
		Naturtypebevarende pleje	396,7
6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,8
		Naturtypebevarende pleje	0,5
2110	Forklit	Sikring af naturtypen	7,2
4010	Våd hede	Sikring af naturtypen	8,4
		Naturtypebevarende pleje	8,4
6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	1,6
7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	15,9
Ialt			1267

Tabel d: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

	Naturtype	Plejetiltag	Eksisterende eller ny tiltag	
2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	26,0
		Græsning	Eksisterende	13,8
2140	Klithede	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	80,1
		Græsning	Eksisterende	11,6
			Nyt	1,8
		Afbrænding	Nyt	18,8
2130	Grå/grøn klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	41,6
		Græsning	Eksisterende	22,5
			Nyt	4,6

		Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	26,8
2160	Havtornklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	10,4
		Græsning	Eksisterende	3,3
		Afbrænding	Nyt	0,6
2190	Klitlavning	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	3,2
2170	Grårisklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	5,7
		Græsning	Eksisterende	0,2
1330	Strandeng	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	8,7
		Græsning	Eksisterende	316,9
			Nyt	39,5
		Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	35,3
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	357,6
Nyt	15,2			
6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	0,8
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,8
2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	7,2
4010	Våd hede	Græsning	Eksisterende	0,8
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,8
6410	Tidvis våd eng	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	1,6
7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	14,3

I tabel d er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt ":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejtiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejtiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejtiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejtiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet.

Arterne klyde, splitterne, fjordterne og havterne har særlig opmærksomhed i Natura 2000 planen. På Naturstyrelsens arealer er arternes levesteder beliggende på poldene i Nymindestrømmen og de er derved beskyttede mod forstyrrelser og predation fra især ræve. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere tiltag.

Den særlige opmærksomhed Naturstyrelsen skal rette mod ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane,

pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pibeand, spidsand og pomeransfugl tilgodeses i den biotopforbedring, som indsatsen for de lysåbne naturtyper vil medføre.. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II vil være stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III vil være i fremgang
- Der etableres bedre sammenhæng i levestederne for områdets truede ynglefugle og for arealer, der benyttes af områdets rastende trækfugle, således at arealet af de samlede levesteder udvides og sammenbindes.
- levestederne for klyde, splitterne, fjordterne og havterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- den grundlæggende indsats der gennemføres på hede- og klithedearealer vil forbedre naturtilstanden i sammenhæng med den efterfølgende pleje som græsning eller periodevis rydning og afbrænding.
- invasive arter på naturtyperne klithede, grå/grøn klit, havtornklit, grårisklit, tør hede og surt overdrev vil reduceres.
- Naturstyrelsens opmærksomme på naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, våd hede, surt overdrev, rigkær og arten vandranke samt på ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pibeand, spidsand og pomeransfugl, som har en væsentlig forekomst i området vil betyde at, det samlede areal af naturtyper og levesteder for arterne vil være i fremgang. (jf. områdets målsætning).

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Området omfatter hele den sydlige del af Ringkøbing Fjord samt nærliggende landområder, herunder Tipperhalvøen, de yderste dele af Skjernåens delta samt kystnære arealer syd for Nymindegab. Områdets habitatnaturtyper er især kortlagt i den sydlige og vestlige del af området. På og omkring Tipperhalvøen og i Skjern Enge udgør enge, vand- og vadefladerne vigtige yngle-, raste- og fouragerings områder for en lang række vandfugle, herunder bl.a. alm. ryle og brushane.

Området er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper og arters levesteder: Strandeng, hvid klit, grå/grøn klit og klithede, samt vandranke, knopsvane, sangsvane, pibesvane, mørkbuget knortegås, gravand, pibeand, spidsand, alm. ryle og brushane

Naturstyrelsens arealer i naturbeskyttelsesområdet er fordelt på arealer ved udløbet af Skjern Å, Tipperne og arealer ved Nymindestrømmen i alt ca. 771 ha

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

	Naturtype	Ha
1330	Strandeng	501,0
2130	Grå/grøn klit	74,5
7230	Rigkær	15,9
2120	Hvid klit	46,9
2140	Klithede	201,1
2190	Klitlavning	8,1
2160	Havtornklit	15,0
2170	Grårisklit	5,9
6230	Surt overdrev	8,8
2110	Forklit	7,2
6410	Tidvis våd eng	1,9
4010	Våd hede	8,4
I alt		894,6

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng i levestederne for områdets truede ynglefugle og for arealer, der benyttes af områdets rastende trækfugle, således at arealet af de samlede levesteder udvides og sammenbindes.

- Tilstanden af levestederne for klyde, splitterne, fjordterne og havterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne klithede, grå/grøn klit, havtornklit, grårisklit, tør hede og surt overdrev med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksomme på naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, våd hede, surt overdrev, rigkær og arten vandranke samt på ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pipeand, spidsand og pomeransfugl, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning).

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i de følgende tabeller.

Table II: Plejemål for lysåbne naturtyper

	Naturtype	Plejemål	ha
2120	Hvid klit	Sikring af naturtypen	26,0
		Naturtypebevarende pleje	20,9
2140	Klithede	Sikring af naturtypen	87,1
		Naturtypebevarende pleje	82,5
2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	37,2
		Naturtypebevarende pleje	41,1
2160	Havtornklit	Sikring af naturtypen	10,4
		Naturtypebevarende pleje	4,6
2190	Klitlavning	Sikring af naturtypen	3,2
2170	Grårisklit	Sikring af naturtypen	5,7
		Naturtypebevarende pleje	0,2
1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	501,0
		Naturtypebevarende pleje	396,7
6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,8
		Naturtypebevarende pleje	0,5
2110	Forklit	Sikring af naturtypen	7,2
4010	Våd hede	Sikring af naturtypen	8,4
		Naturtypebevarende pleje	8,4
6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	1,6
7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	15,9
Ialt			1267

Table III: Planned ongoing maintenance measures for open natural types

	Naturtype	Plejetiltag	Eksisterende eller ny tiltag	
2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	26,0
		Græsning	Eksisterende	13,8
2140	Klithede	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	80,1
		Græsning	Eksisterende	11,6
			Nyt	1,8
Afbrænding	Nyt	18,8		
2130	Grå/grøn klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	41,6
		Græsning	Eksisterende	22,5
			Nyt	4,6
Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	26,8		
2160	Havtornklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	10,4
		Græsning	Eksisterende	3,3
		Afbrænding	Nyt	0,6
2190	Klitlavning	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	3,2
2170	Grårisklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	5,7
		Græsning	Eksisterende	0,2
1330	Strandeng	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	8,7
		Græsning	Eksisterende	316,9
			Nyt	39,5
		Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	35,3
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	357,6
Nyt	15,2			
6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	0,8
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,8
2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	7,2
4010	Våd hede	Græsning	Eksisterende	0,8
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,8

6410	Tidvis våd eng	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	1,6
7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	14,3

I tabel III er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil tilgodesse en række arter på udpegningsgrundlaget. Også arterne klyde, splitterne, fjordterne og havterne, der har særlig opmærksomhed i Natura 2000 planen. På Naturstyrelsens arealer er arternes levesteder beliggende på poldene i Nymindestrømmen og de er derved beskyttede mod forstyrrelser og predation fra især ræve. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere tiltag.

Den særlige opmærksomhed Naturstyrelsen skal rette mod ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pibeand, spidsand og pomeransfugl tilgodeses i den biotopforbedring, som indsatsen for de lysåbne naturtyper vil medføre.. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II vil være stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III vil være i fremgang
- Der etableres bedre sammenhæng i levestederne for områdets truede ynglefugle og for arealer, der benyttes af områdets rastende trækfugle, således at arealet af de samlede levesteder udvides og sammenbindes.
- levestederne for klyde, splitterne, fjordterne og havterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- den grundlæggende indsats der gennemføres på hede- og klithedearealer vil forbedre naturtilstanden i sammenhæng med den efterfølgende pleje som græsning eller periodevis rydning og afbrænding.
- invasive arter på naturtyperne klithede, grå/grøn klit, havtornklit, grårisklit, tør hede og surt overdrev vil reduceres.
- Naturstyrelsens opmærksomme på naturtyperne strandeng, grå/grøn klit, våd hede, surt overdrev, rigkær og arten vandranke samt på ynglefuglene skestork, alm. ryle, brushane, splitterne, plettet rørvagtel, mosehornugle og på trækfuglene knopsvane, sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, pibeand, spidsand og pomeransfugl, som har en væsentlig forekomst i området vil betyde at, det samlede areal af naturtyper og levesteder for arterne vil være i fremgang. (jf. områdets målsætning).

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk